

ΤΗΛ. ΓΡΑΦ.

FAX

ΑΠΟΚΟΜΜΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ

ΒΗΜΑ

Ημερομηνία 17 ΝΟΕ, 1994

Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΜΕΡΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΒ
Κ. ΣΗΜΙΤΗΣ

«Να σπιάσω τους μηχανισμούς»

Κύριε Σημίτη, το κράτος στην Ελλάδα πλέον παρουσιάζεται ως εμπόδιο της ανάπτυξης. Ισχύει η διαπίστωση;

«Συμφωνώ ότι στη χώρα μας τίποτε δεν λειτουργεί όπως θα έπρεπε να λειτουργεί. Ακόμη και οι αυτονότητες για μια εύρυθμη πολιτεία υπηρεσίες, οι συγκοινωνίες, τα νοσοκομεία, τα σχολεία, παρουσιάζουν συνεχή προβλήματα. Άλλα επιδεικνύονται, όπως ο πολεοδομικός σχεδιασμός και η προστασία του περιβάλλοντος, φαντάζομαι ως μακρινά οράματα. Οι διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας σε συνδυασμό με τις μακροοικονομικές ανισορροπίες έχουν δημιουργήσει την πεποίθηση ότι η οικονομική δυσπραγία θα είναι μόνιμη. Η αδράνεια της διοίκησης, η πολιτική αντιπαλότητα, οι συνεχειακές κινητοποιήσεις, η ανέλεγκτη εκμετάλλευση από μικρούς και μεγάλους επιχειρηματίες αποτελούν μόνιμες αποδείξεις μιας κρίσης που μοιάζει αδιέξοδη. Όμως δεν είναι μόνον το κράτος που φταίει, η δημόσια διοίκηση; η αιτία βρίσκεται στον τρόπο διάρθρωσης της κοινωνίας μας, στον τρόπο λειτουργίας της».

Υπάρχει απάντηση σ' αυτό το επίπεδο;

«Απάντηση βεβαίως υπάρχει. Η πολιτική της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας έχει δημιουργήσει τη σύγχυση ότι η κατάσταση είναι αδιέξοδη, ότι όλα τα κόμματα πορεύονται τον ίδιο δρόμο, ότι, λίγο ως πολύ, οι δυνατότητες και οι λύσεις είναι οι ίδιες. Όμως δεν είναι έτσι».

Συγκεκριμένα, δηλαδή, τι προτείνετε;

«Ένα σημαντικό στοιχείο για μια νέα πορεία είναι να απαλλαγούμε από το πρότυπο του κράτους - πάτρωνα και του κόμματος - προστάτη. Σήμερα, όλοι προσφεύγουν στην πολιτεία για επιδόματα, ενισχύσεις, στήριξη της επιχειρηματικής δράσης, δουλειά. Το ρουσφέτι, για το οποίο υπάρχει γενική κατακραυγή, βασίζεται στο υποσυνείδητο των Ελλήνων. Ακόμη και επί κυβερνήσεων ΠαΣοΚ η εξυπηρέτηση ήταν ένα κεντρικό θέμα πολιτικής».

Στόχος της πολιτικής διαμάχης είναι, σύμφωνα με την πελατειακή νοοτροπία με την οποία έχει διαποτίσει η Δεξιά τον τόπο, η νομή της εξουσίας. Επιστέγασμα: μια κυβέρνηση που αποστολή της είναι να μοιράσει παροχές στους «αδικημένους», στους «αγωνιστές», στα «δικά μας παιδιά». Οι πορθητές του κάστρου θέλουν να μετατραπούν σε νέους φεουδάρχες, που θα ζουν όπως οι παλαιοί.

Η σοσιαλιστική παράταξη έχει ένα όραμα να πραγματοποιήσει και όχι να μοιράσει αμοιβές. Οφείλει να καταστήσει την επιδίωξη της αυτής συνειδητή των οπαδών της. Διαφορετικά, θα πλέζεται και θα παρασύρεται να ακολουθεί συντηρητικές πρακτικές. Θα διαπιστώσει αργά ότι, παρά τις εκλογικές της επιτυχίες, το τέλμα παραμένει και η Δεξιά επιζεί.

Αρκεί η αλλαγή νοοτροπίας για να λειτουργήσει διαφορετικά η πολιτεία;

«Οχι, βέβαια. Τα κόμματα ως σήμερα δεν έχουν επεξεργαστεί λύσεις εφαρμόσιμες και εφικτές. Χάνουν γι' αυτό ως κυβέρνηση καιρό προκειμένου να εφαρμόσουν μια πολιτική και μετά εμπλέκονται σε διαμάχες των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και διαφόρων συμφερόντων. Αποτέλεσμα: καθυστερήσεις, έλλειψη συνέπειας, αντιφατικές ενέργειες. Για να φέρω ένα παράδειγμα: η αντίληψη

που επικρατούσε το 1981 για την αγροτική πολιτική στο ΠαΣοΚ ήταν απόρροια ενός αθροίσματος αιτημάτων. Χρειάστηκαν κάπου δύο χρόνια για να εκπονηθεί μια συνεκτική πολιτική. Η κυβέρνηση του ΠαΣοΚ ψήφισε το 1985 ένα νόμο για την εκπαίδευση, με πολλές καινοτομίες. Τα δεικνύματα με τα οποία θα εφαρμόζονταν ο νόμος δεν μπόρεσαν να δημοσιευθούν επί τέσσερα χρόνια, λόγω διαφορετικών απόψεων».

Σε ποια συμπεράσματα οδηγεί αυτή η εμπειρία;

«Εμείς στο ΠαΣοΚ πρέπει να διατυπώσουμε μια συνεκτική εναλλακτική πρόταση που θα απαντά στα καιρία θέματα της εθνικής, κοινωνικής και οικονομικής εξέλιξης. Το σοσιαλιστικό κόμμα είναι κόμμα εξουσίας. Θέλει την εξουσία για να επιδιώξει την κοινωνική μεταρρύθμιση. Δεν επιτρέπεται να συλλέγει αιτήματα των διαφόρων ομάδων που το στηρίζουν και να τα προβάλλει. Ο ρόλος του είναι να αξιολογεί τα επιμέρους κοινωνικά αιτήματα, με βάση κατευθυντήριες γραμμές, ώστε να είναι συνεκτική πρόταση κοινωνικής μεταρρύθμισης και εκσυγχρονισμού. Είναι κόμμα λύσεων και όχι διαμαρτυρίας».

Αυτό σημαίνει ότι το πρόγραμμα και οι θέσεις ενός σοσιαλιστικού κόμματος προκύπτουν από μια διαδικασία ανάλυσης και επεξεργασίας στοιχείων, συζήτησης, αντιπαράθεσης και, τελικά, σύνθεσης γνώμων. Σημαίνει επίσης ότι το πρόγραμμα διαμορφώνεται με συνεχή διάλογο, τόσο στο εσωτερικό του κόμματος όσο και στην κοινωνία, ώστε να εξασφαλιστεί η κριτική θεώρηση και εμπόθυνσή του».

Φτάνει η ύπαρξη προγραμμάτων; ή θα απουερωθούν στηριζόμενα μόνο σε κομματικούς μηχανισμούς;

«Βεβαίως και δεν φτάνει. Το ΠαΣοΚ είχε υποστηρίξει την ανάγκη της ενοποίησης των συνεταιριστικών οργανώσεων και ψήφισε σχετικό νόμο. Όταν ήλθε η κρίσιμη ώρα, οι συνεταιριστές δεν προχώρησαν. Ήθελαν να διατηρήσουν τα μαγαζιά τους. Όπως δεν ενώθηκαν οι δήμοι και οι κοινότητες, παρ' όλο που υπήρχε σχετική νομοθεσία και κίνητρο».

Πρέπει λοιπόν να επιδιώξουμε την κοινωνική κινητοποίηση για τους στόχους μας, αν θέλουμε η πολιτική μας να μη μείνει στα χαρτιά. Ο προοδευτικός κόσμος ζει ακόμη με την αυταπάτη ότι ένας νόμος ή μια υπουργική απόφαση μπορούν από μόνα τους να επιβάλλουν κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. Οι κοινωνικές μεταρρυθμίσεις προϋποθέτουν κοινωνική στήριξη. Πρέπει αυτές τις προϋποθέσεις κοινωνικής στήριξης να τις δημιουργήσουμε από τώρα».

Με ποιον τρόπο; Δεν νομίζετε ότι σήμερα στην Ελλάδα γίνεται αρκετή συζήτηση γύρω από όλα τα θέματα και ότι η κοινή γνώμη είναι έτοιμη να στηρίξει σωτές λύσεις;

«Μη νομίζουμε ότι όποια άποψη κυριαρχεί στην κοινή γνώμη είναι και εκείνη η οποία είναι και η πιο σωστή. Μετά την αναγγελία του σταθεροποιητικού προγράμματος το 1985, η γενική εντύπωση ήταν, επειδή το πρόγραμμα ήλθε ως κεραυνός εν αιθρία, ότι δεν πρόκειται να επιτύχει. Υπήρξε σωρεία καταγγελιών και αποχωρήσεων από το ΠαΣοΚ. Οι επικριτές δεν δικαιώθηκαν. Το πρόγραμμα βελτίωσε σημαντικά την κατάσταση της οικονομίας».

Ποιο είναι, δηλαδή, το συμπέρασμα;

Συνέχεια στη σελ. Α6

Δύο επίκαιρες συνεντεύξεις

Του Π. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Το αίτημα της ανανέωσης και του εκσυγχρονισμού της πολιτικής ζωής λαμβάνει πλέον συγκεκριμένη μορφή στους κομματικούς σχηματισμούς. Κατ' αντίθεση προς το παρελθόν, που το διέκρινε η ανέξοδη ρητορεία, οι νέοι πολιτικοί άνδρες, μετά την εμπειρία - και τη δοκιμασία - της εξουσίας, προτείνουν πολύ συγκεκριμένες ρηξίκες, προς ό,τι καθήλωσε και οπισθοδρόμησε τον τόπο. Στο πλαίσιο της έρευνας του «Βήματος» για το κράτος, την πολιτική και την κοινωνία στην Ελλάδα, οι κκ. Κώστας Σημίτης και Γιώργος Γεννηματάς απαντούν στοιχειοθετημένα για τα χαρακτηριστικά και τη μορφή του νέου πολιτικού τοπίου που αναδύεται από την παρακμή του παλαιού.

Οι κκ. Κώστας Σημίτης και Γιώργος Γεννηματάς προσδιορίζουν με σαφήνεια το ανανεωτικό και εκσυγχρονιστικό αίτημα, τις αλλαγές που απαιτεί και τις επιλογές που επιβάλλει. Δεν είναι η λεωφόρος της ευκολίας και του συνθήματος. Αλλά, όταν τελειώσει η εποχή των μεγάλων ρητορειών, θα γνωρίζουμε τουλάχιστον ότι εισερχόμεθα στην πρόκληση των μεγάλων - και άξιων να επιχειρηθούν - έργων.

«Η σοσιαλιστική παράταξη έχει ένα όραμα να πραγματοποιήσει και όχι να μοιράσει αμοιβές»

«Να καταλάβουν οι πολίτες ότι τη δύναμη την έχουν οι ίδιοι, γιατί εκείνοι αποφασίζουν»

Μεγάλη συγκέντρωση του ΠαΣοΚ

ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ της αξιωματικής αντιπολιτεύσεως για εκλογές επανέλαβε ο πρόεδρος του ΠαΣοΚ κ. Α. Παπανδρέου μιλώντας, την Παρασκευή, σε μεγάλη συγκέντρωση του κόμματός του στην Αθήνα. Με την ομιλία του, ο κ. Παπανδρέου άσκησε δριμύεια κριτική στην πολιτική της κυβερνήσεως της ΝΔ και κατέληξε ότι «υπάρχει λύση δημοκρατική που εγγυάται την ομαλότητα, λύση εφικτή, λύση εθνικά αναγκαία: εκλογές!». Σύμφωνα με τον κ. Παπανδρέου «τις εκλογές τις έχει ανάγκη το έθνος για να επιδιώξει».

Ποτέ άλλοτε, είπε ο κ. Παπανδρέου, δεν υπήρξε πολιτική παράταξη που να υποσέχθηκε τόσα πολλά και να τα γκρέμιζε όλα σε τόσο λίγο χρόνο. Και συνέχισε διαβεβαιώνοντας τους συγκεντρωμένους ότι «το ΠαΣοΚ έχει ήδη διατυπώσει τις προγραμματικές του θέσεις, την εναλλακτική του πρόταση». «Η πρώτη κίνηση του ΠαΣοΚ, συνέχισε, θα είναι η διαμόρφωση μιας εθνικής κοινωνικής συμφωνίας για την έξοδο από την κρίση, μιας συμφωνίας που θα στηρίζεται στον διάλογο και την ενεργό συμμετοχή ολόκληρου του λαού μας».

Σήμερα βρίσκεται εδώ η νέα λαϊκή πλειοψηφία, διεκήρυξε ο κ. Παπανδρέου. Και προσέθεσε ότι «το Κίνημα γνωρίζει και τα λάθη και τις παραλείψεις της οκταετίας. Μα έχει και τη γνώση και τη βούληση να μην τα επαναλάβει». Ο πρόεδρος του ΠαΣοΚ έκανε και αρκετές παρεμβολές στο γραπτό κείμενο της ομιλίας του. Όταν π.χ. οι συγκεντρωμένοι φώναζαν «Κάτω η χούντα του Μητσότακη», ο κ. Παπανδρέου είπε «θα διαφωνήσω». Δεν είναι χούντα, είναι μειοψηφία».

«Να μη βασίζομαστε σε αυθεντίες»

Γ. ΓΕΝΝΗΜΑΤΑΣ

Κύριε Γεννηματά, η παραδοχή για το «παράλυτο κράτος, που γίνεται φραγμός στην ανάπτυξη της χώρας», τείνει να γίνει κοινός τόπος. Τι θα σήμαινε για σας εκσυγχρονισμός στο σημερινό ελληνικό κράτος;

«Κατά τη γνώμη μου, ο μεγαλύτερος εκσυγχρονισμός - που δεν έγινε ποτέ - είναι η αποκέντρωση. Και όταν μιλάω για αποκέντρωση, δεν αναφέρομαι σε μια απλή γεωγραφική ή διοικητική διαδικασία, αλλά σε μια βαθιά πολιτική, οικονομική, κοινωνική και, πάνω από όλα, πολιτιστική διαδικασία. Επειδή πιστεύω ότι ο εκσυγχρονισμός είναι μια μάχη ανάμεσα στο παλιό και στο καινούριο, και δεν είναι μια συγκυριακή επιθυμία ή επιταγή, αυτή η ιστορία της αποκέντρωσης είναι ένα πολύ παλιό αίτημα, που ποτέ δεν έγινε πράξη ιδιαίτερα στην Ελλάδα».

Όστόσο, κ. Γεννηματά, εσείς είχατε επιχειρήσει ως υπουργός Εσωτερικών την αποκέντρωση στην τοπική αυτοδιοίκηση. Ο απολογισμός είναι δηλ. αρνητικός;

«Θα έλεγα ότι δεν ολοκληρώθηκε η προσπάθεια. Το κράτος ασφαλώς ήταν απαραίτητο και είναι απαραίτητο, όσο υπάρχει κοινωνική οργάνωση, κυρίως για να θεσμοθετεί. Αλλά, στην ουσία, θα έπρεπε το ίδιο το κράτος να φροντίσει για την απελευθέρωση και των πολιτικών δυνάμεων και των κοινωνικών δυνάμεων, ώστε να το υπερκεράσουν. Αυτό είναι κάτι που δεν πραγματοποιήθηκε. Και έτσι το κράτος δεν λειτουργεί αυτή τη στιγμή - και δεν λειτουργούσε ποτέ - σαν κάτι που θα έφερνε αρμονία ανάμεσα στην κοινωνία και στα μεμονωμένα άτομα και να φροντίζει τα ατομικά και συλλογικά δικαιώματα. Αντίθετα το κράτος έμεινε σαν ένας κλοιός που τελικά εμποδίζει την κίνηση προς τα εμπρός. Πραγματικά αυτό που ταιριάζει ως όρος για το κράτος σήμερα είναι πως αποτελεί τον κύριο παράγοντα αυτής της «δομικής ακινησίας» της ελληνικής κοινωνίας».

Αυτή όμως η λειτουργία του κράτους, κ. Γεννηματά, δεν οφείλεται - και - σε μια κρατικιστική λογική των κομμάτων;

«Προσέξτε. Τα κόμματα δεν είναι έξω από την κοινωνία. Αναπτύχθηκαν μέσα σ' αυτή την κοινωνία και εξέφρασαν συγκεκριμένες ζωντανές δυνάμεις της ίδιας της κοινωνίας. Όταν αυτές οι δυνάμεις είναι κρατικοδίαιτες, όταν περιμένουν τη λύση των προβλημάτων από το κράτος, είτε είναι καπιταλιστές, επιχειρηματίες (για να μην ξεχνάμε πως δημιουργήθηκαν οι καπιταλιστές στην Ελλάδα, μέσω δηλ. κρατικών αποφάσεων και χορηγήσεων, από τα «λίμπερτις», ως τους περιδότης νόμους «περί κινήσεων»), μέχρι τους εργαζόμενους, που περιμέναν από το κράτος την άνωθεν βοήθεια, αυτό φυσικά θα έχει αντανάκλαση στα κόμματα. Τι να σας πρωτοθυμίσω: συλλογικές συμβάσεις που υπογράφονταν όχι απλώς με την παρουσία, αλλά την τεράστια συμβολή του εκάστοτε υπουργού, είτε αγροτικές πολιτικές που περιέμεναν τα πάντα να ρυθμιστούν από το κράτος».

Όμως, κ. Γεννηματά, αυτά που επιχειμάινετε δεν μπορούν να αλλάξουν;

«Βεβαίως μπορούν και πρέπει να αλλάξουν. Αλλά πρέπει πρώτα από όλα να καταλάβουν οι πολίτες ότι τη δύναμη την έχουν οι ίδιοι, γιατί εκείνοι αποφασίζουν. Πρέπει να τα καταλάβουν οι παραγωγοί, ότι την οικονομική δύναμη αυτοί μοιραίοι να την έχουν, γιατί αυτοί παράγουν. Και

πρέπει να το καταλάβει και ο άνθρωπος ότι ζει σε μια κοινωνία την οποία επηρεάζει. Επηρεάζεται από αυτήν αλλά την επηρεάζει ταυτόχρονα. Θάσας πω ένα νομοθετικό πλαίσιο που δημιουργούσαν λαϊκές συνελύσεις, συνδικακιά συμβούλια, συμβούλια διαμερισμάτων, προγραμματικές συμβάσεις, αναπτυξιακούς συνδέσμους και μια σειρά από άλλους θεσμούς, που αποκέντρωναν και πολιτική και οικονομική και κοινωνική και πολιτιστική εξουσία, στην ουσία εξαρτιόνταν πάλι από πολιτικές αποφάσεις του κράτους για την εξειδίκευσή τους, με υπουργικές αποφάσεις κτλ. Κάπου έτσι δεν προχώρησε η αποκέντρωση, εμποδίστηκε, θραυκυκλώθηκε».

Δεν είναι γενικότερο όμως αυτό το «θραυκυκλώμα», κ. Γεννηματά;

«Θα σας πω ένα παράδειγμα: Στο υπουργείο Εργασίας, επειδή είχα συνειδητοποιήσει τα λάθη, προσπάθησα να απαλλάξω εντελώς τις κοινωνικές δυνάμεις από τη χειραγώγηση του κράτους. Χαρακτηριστικότερη περίπτωση είναι ο νόμος 1767 για τα συμβούλια των εργαζομένων. Θεωρώ ότι είναι ίσως ο πιο σύγχρονο νόμος που υπάρχει στη χώρα μας και ένας από τους πιο σύγχρονους στην Ευρώπη».

Νόμος ανενεργός όμως, κ. Γεννηματά...

«Κοιτάξτε, αυτό ακριβώς ήθελα να επισημάνω. Ποιο ήταν το χαρακτηριστικό σημείο αυτού του νόμου, που το πρόβλεπε με θρησκευτική ευλάβεια: Τα πάντα να μπορούν να υλοποιηθούν με αποφάσεις των κοινωνικών φορέων, χωρίς να χρειάζεται ούτε ένα προεδρικό διάταγμα, ούτε μία υπουργική απόφαση. Ε, λοιπόν, αυτός ο νόμος, που δεν πρόβλεπε την παρέμβαση του κράτους, έμεινε εντελώς ανενεργός. Ουδείς ενδιαφέρθηκε, ούτε οι εργαζόμενοι, ούτε οι εργοδότες, ούτε η τοπική αυτοδιοίκηση, να αξιοποιήσουν τις διατάξεις του νόμου. Το ίδιο συνέβη περίπου με τον νόμο 1836, που αφορά την προώθηση της απασχόλησης. Και αυτός ο νόμος προσπαθούσε να δώσει λύσεις σε πόλεις, περιοχές κτλ., βασισμένες στη συνεργασία πάλι εργαζομένων, επιχειρηματιών και τοπικής αυτοδιοίκησης. Να μην εκεί το μπλοκάρισε η κυβέρνηση της ΝΔ, διότι ήταν από τους τελευταίους νόμους που ψηφίστηκαν το '89 στη Βουλή, ομοφώνως μάλιστα, αλλά και πάλι ουδείς ενδιαφέρθηκε από τους κοινωνικούς φορείς, ούτε από το εργατικό κίνημα, ούτε από τον ΣΕΒ, που τόσο κόπτεται για τον εκσυγχρονισμό και την απελευθέρωση, ώστε να γίνει πράξη αυτός ο νόμος. Πρέπει όμως να τονίσω εδώ ότι η ηγεσία του εργατικού κινήματος, εκφοβίζοντας, πιστεύω, τη μεγάλη πλειοψηφία των εργαζομένων, προχώρησε, παρά τις βοές, στον μεγάλο εκσυγχρονισμό των ελεύθερων συλλογικών διαπραγματεύσεων που στοχεύει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, χωρίς να υποστηρίξει τη σημαία των κοινωνικών προσπαθειών».

Τι φταίει επομένως, κ. Γεννηματά, γι' αυτή την καθήλωση;

«Ότι δεν δώσαμε το βάρος στην Παιδεία, με την ευρύτερη έννοια του όρου. Στη συνεχή κατάρτιση και ανανέωση της γνώσης, ώστε να γνωρίζει και ο τελευταίος πολίτης τι πρέπει να γίνει ή τι μπορεί ο ίδιος να κάνει. Με άλλα λόγια, πριν απονεματώσουμε

Συνέχεια στη σελ. Α6

«Να σπάσω τους μηχανισμούς»

□ **Συνέχεια από τη σελ. Α4**

ρασμα από αυτή τη διαπίστωση...

«Σε μια συντεχνιακά κατατετημημένη κοινωνία με παγιωμένους μηχανισμούς και οργανωμένα συμφέροντα, όπως η ελληνική, είναι αντίστοιχα διαμορφωμένες και παγιωμένες οι ιδέες για την κοινωνική οργάνωση και το πολιτικά ελιθμητό. Οι μηχανικοί, οι δικηγόροι, οι γιατροί και άλλα επαγγέλματα έχουν, για παράδειγμα, αυτοαναγορευθεί στους μόνους ειδήμονες για τα θέματα που έχουν σχέση με το επάγγελμά τους. Το παιχνίδι των εντυπώσεων, που είναι έτσι και το παιχνίδι των ωφελημάτων, παίζεται έτσι σε έναν κλειστό κύκλο.

Όσοι βρίσκονται απ' έξω, η κοινή γνώμη, περιορίζονται στον ρόλο του ακροατή. Η πληροφόρηση αναπαράγει με τον τρόπο αυτόν και ισχυροποιεί τους υπάρχοντες κοινωνικούς συμβιβασμούς. Πρέπει να φροντίσουμε για περισσότερο διάλογο, πληροφόρηση, επικοινωνία».

- Η πολιτική επικοινωνία όμως δεν συναρτάται με την ποιότητα των κομματικών λειτουργιών; Τι θα επιτύχετε με την «περισσότερη επικοινωνία»;

«Να σπάσω τους μηχανισμούς που μας σπρώχνουν στην επανάληψη των λαθών μας, σε μια πορεία όπου η προοδευτική παράταξη δεν διαφέρει πολύ από τη συντηρητική. Γιατί σήμερα τα κόμματα υπακούουν - σε μεγάλη έκταση - σε συντεχνιακές νοοτροπίες. Η διαμόρφωση μιας διαφορετικής κοινής γνώμης με τη βοήθεια της επικοινωνίας επιτρέπει τον έλεγχο της εξουσίας και ανοίγει τον δρόμο για νέους κοινωνικούς συμβιβασμούς. Δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη μεταβολή των σημερινών συσχετισμών. Επιπλέον - και ιδιαίτερα σημαντικό - βοηθά την ισχυροποίηση της κοινωνίας, την αυτόνομη αντίδραση και πρωτοβουλία των πολιτών, την ικανότητά τους να αυτοδιαχειρίζονται τα προβλήματά τους.

Το σοσιαλιστικό κόμμα πρέπει να εφαρμόσει ένα πρότυπο διαλογικής επικοινωνιακής πολιτικής. Έτσι μόνο θα δημιουργηθούν ρεύματα σκέψης, θα αποκτήσουν δημοσιότητα οι προτεινόμενες λύσεις, θα ελέγχονται και πιέζονται οι οικονομικοί και πολιτικο-διοικητικοί μηχανισμοί».

- Δεν μας είπατε όμως τίποτε για τα κόμματα. Τι θα πρέπει να κάνουν αυτά.

«Βεβαίως πρέπει να αλλάξουν τα κόμματα. Ο λόγος τους, πρώτ' απ' όλα. Ο λαϊκισμός, οι απλοποιήσεις, οι διαχωρισμοί σε εχθρούς και φίλους είναι στοιχεία αντίθετα σε μια διαδικασία εκσυγχρονισμού της κοινωνίας. Εμποδίζουν, αντί να προωθούν τη συζήτηση. Διαχωρίζουν, αντί να συνθέτουν. Συντείνουν σε ένα κλειστό και εσωστρεφές κόμμα, ξένο προς τα προβλήματα της κοινωνίας».

- Μόνον ο λόγος τους;

«Όχι μόνον. Πρέπει να αλλάξει η δομή τους, η λειτουργία τους. Χρειάζεται μια δομή που στηρίζεται στον δημοκρατικό πλουραλισμό, στην ύπαρξη πλειοψηφίας και μειοψηφίας, σε καταστατικούς κανόνες και λειτουργίες που περιορίζουν αυθαιρεσίες στις αποφάσεις, ελέγχους γνώμων και φιλτραρίσματα απόψεων. Η πειθαρχία πρέπει να συμβιβάζεται με - αλλά και να διασφαλίζει - τη διαφορετικότητα. Τα όρια ανάμεσα στις ανάγκες της ενιαίας δράσης και στην υποχρέωση προβληματισμού και συζήτησης να προκύπτουν από συλλογικές, θεσμικά κατοχυρωμένες διαδικασίες. Χρειάζεται αποκέντρωση.

Η αποκέντρωση συμβάλλει και εξασφαλίζει πολλαπλότητα γνώμων και πρωτοβουλιών. Το κόμμα, τέλος, πρέπει να είναι ανοικτό στο εξωτερικό περιβάλλον, να ακούει τους προβληματισμούς της κοινωνίας. Η σχέση με τα κοινωνικά κινήματα δεν μπορεί να παίρνει τη μορφή χειραγώγησης, «μάντα μεταδόσεως». Η αυτονομία τους οφείλει να είναι σεβαστή».

«Να μη βασίζομαστε σε αυθεντίες»

□ **Συνέχεια από τη σελ. Α4**

εξουσίες, έπρεπε να αποκεντρώσουμε τη γνώση. Να φτάσει η γνώση μέχρι τον τελευταίο πολίτη».

- Ωστόσο, κ. Γεννηματά, ένα μεγάλο σχολείο πολιτικής παιδείας είναι τα κόμματα. Υπάρχει δημοκρατική συμμετοχή στα κόμματα;

«Στα 1974 έγινε μια συγκλονιστική επανάσταση με τη Διακήρυξη της 3ης του Σεπτεμβρίου και τις καινοτόμες πρωτοβουλίες του Ανδρέα Παπανδρέου. Το ΠαΣοΚ ήταν ένα μεγάλο πείραμα. Δυστυχώς, απέχουμε πολύ από το να έχουμε υλοποιήσει αυτά που οραματιζόμαστε το 1974, και εννοώ την οργάνωσή μας. Δεν εννοώ τους στόχους, γιατί πρέπει να πω ότι κανείς από μας, το 1974, δεν πίστευε ότι μπορούμε να κάνουμε έστω και το 1/10 από όσα επαγγελλόμαστε, σε ό,τι αφορά τα εθνικά θέματα, την οικονομία, την υγεία, την παιδεία κτλ. Και όμως, εκεί, έγιναν πολύ περισσότερα δήματα απ' ό,τι πιστεύαμε. Στην ανάπτυξη, όμως, αυτή καθαυτή, του κόμματος, στην προώθηση της δημοκρατικής διαδικασίας και της ουσιαστικής συμμετοχής, τα δήματα ήταν σημειωτών, αν δεν ήταν οπισθοδρόμηση. Κάτι πάει να γίνει τον τελευταίο καιρό, αλλά δεν πιστεύω ότι βρισκόμαστε στο άριστο σημείο. Βέβαια για τα άλλα σημεία του φάσματος δεν μπορεί να πει κανείς τίποτα, καθώς η κατάστασή τους αποτυπώνεται στη βαθιά κρίση που έχουν όλα τα άλλα κόμματα σήμερα».

- Πιστεύετε δηλ. ότι το ΠαΣοΚ είναι σε καλύτερη θέση συγκριτικά με τα άλλα κόμματα, αλλά πολύ πίσω από τις απαιτήσεις των καιρών;

«Είναι ακριβώς αυτό. Και το ζήτημα δεν είναι η σύγκριση με τους άλλους, αλλά η σύγκριση μ' αυτά που ήθελες και επιδιώκες».

- Τι προοπτικές υπάρχουν για την αλλαγή αυτού του κομματικού σκηνικού;

«Υπάρχει ένα δίλημμα που μοιάζει με το

κλασικό περί αβγό και κότας. Πρώτα να επιδιώξουμε την απελευθέρωση της κοινωνίας και, βεβαίως, ταυτόχρονα θα συμβεί η απελευθέρωση των κομμάτων από τις γραφειοκρατικές διαδικασίες, ή πρώτα τα κόμματα που θα μπουν δυναμικά στην κοινωνία να απελευθερώσουν κοινωνικές δυνάμεις και κινήματα. Ένα δίλημμα, που, ομολογώ, δεν λύθηκε ποτέ. Ίσως θα έπρεπε η κοινωνία να ξεκινήσει, αλλά αφού η γνώση, η ενημέρωση, γίνουν τα συστατικά στοιχεία των ανθρώπων, που έχουν από τη μια μεριά ατομικά δικαιώματα, που έχουν αγωνίες προσωπικές, αλλά, ταυτόχρονα, αποτελούν μέλη μιας κοινωνίας που είναι σε κρίση».

- Ναι, αλλά υπάρχουν και οι - εξ ορισμού τουλάχιστον - δυνάμεις της πολιτικής πρωτοπορίας...

«Έχετε απόλυτο δίκαιο. Καλό θα είναι να μην κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας. Αυτό που έχει ανάγκη ο τόπος, σε πρώτο επίπεδο, για να εκσυγχρονιστεί η κοινωνία και η παραγωγική βάση, είναι ότι πρέπει να εκσυγχρονιστεί πρώτα η πολιτεία. Σ' αυτό έχω καταλήξει. Πρώτα από όλα, λοιπόν, απαιτείται πολιτικός εκσυγχρονισμός. Ο πολιτικός εκσυγχρονισμός μπορεί να διακριθεί σε τρία επίπεδα: Πρώτον, εκσυγχρονισμός μέσα στα ίδια τα κόμματα, που αυτό σημαίνει κατ' αρχήν συλλογικές επεξεργασίες. Δεν μπορεί, στην εποχή που τα προβλήματα είναι τρομακτικά πολυσύνθετα, να βασίζομαστε σε αυθεντίες. Δεύτερον, πλήρης δημοκρατική διαδικασία. Γιατί η επίκληση της αποτελεσματικότητας απωθεί όλους αυτούς που παραγκωνίζονται από τη δράση αποτελεσματική δράση της κορυφής. Τρίτον, σοβαρή πολιτική και ιδεολογική δουλειά.

■ Το δεύτερο επίπεδο είναι οι σχέσεις ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα. Εκεί πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ένα πράγμα: ότι τα πολιτικά κόμματα έχουν, ορισμένα τουλάχιστον, συγκλίνοντες στόχους και, ορισμένα, αποκλίνοντες στόχους. Θα πρέπει να υπάρξει

προγραμματική σύγκλιση αυτών που πράγματι επιδιώκουν περίπου τα ίδια πράγματα, και να υπάρξει συνεννόηση ανάμεσα στα αντίπαλα κόμματα. Και για ορισμένα ζητήματα, που στην Ελλάδα είναι κεφαλαίωδη, όπως είναι τα εθνικά, εκεί χρειάζεται εθνική συνεννόηση.

Όχι συναίνεση. Είναι τραγικό λάθος να ζητάμε συναίνεση από τα κόμματα. Δεν μπορεί να υπάρξει συναίνεση από κόμματα που εκφράζουν αντίπαλες και αντίρροπες κοινωνικές δυνάμεις. Συνεννόηση όμως μπορεί να υπάρχει: πρώτον, για τους κανόνες του παιχνιδιού και, δεύτερον, εθνική συνεννόηση για τα εθνικά θέματα, που είναι πάνω και πέρα από κοινωνικές αντιπαλότητες.

■ Και τρίτο σημαντικό ζήτημα είναι η σχέση των κομμάτων με την κοινωνία. Εδώ μια λέξη τα λέει όλα: Αλήθεια. Δικαιούται κάθε κόμμα να εκφράζει κοινωνικές δυνάμεις ή να έχει ένα πρόγραμμα. Δεν δικαιούται όμως, εν ονόματι των στόχων του, να κρύβει την αλήθεια από την κοινωνία. Δηλαδή, με άλλα λόγια, πρέπει να σταματήσει η περιφημη προσμέτρηση του «πολιτικού κόστους». Πρέπει να προσμετράται το εθνικό συμφέρον πρώτα, το κοινωνικό όφελος, δεύτερον, και βεβαίως, από εκεί και πέρα να εντάσσονται είτε τα συμφέροντα των κοινωνικών ομάδων είτε τα ατομικά, μέσα στα πλαίσια του εθνικού συμφέροντος και του κοινωνικού οφέλους.

Εδώ χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή σε ένα αποφασιστικό σημείο: δεν πρέπει να παραβιάζονται ούτε για μια στιγμή τα ατομικά δικαιώματα και οι ελευθερίες των πολιτών. Αυτό αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, το κυρίαρχο στοιχείο σήμερα και σε όλη την Ευρώπη. Και αν μιλάμε για προσαρμογή στην Ευρώπη, πρέπει πρώτα να αναζητήσουμε ακριβώς τον πολιτικό εκσυγχρονισμό, και μετά να ψάχνουμε τους εκσυγχρονισμούς στο πιστωτικό σύστημα, στη διοικητική και τεχνολογική στρατηγική, στη γεωργία μας ή στην παιδεία, την έρευνα, την εκπαίδευση, που, αυτά όμως, παίζουν σοβαρό ρόλο και για τον πολιτικό εκσυγχρονισμό».